

Vízkelety Béla kőrajza 1864-ből: Mátyás és Beatrix bevonulása Budára 1476-ban. A kép bal szélén Mendel Jakab, a zsidók "prefektusa". Kezében a Tóra, azaz Mózes öt könyve

A zsidóság Magyarországon

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

A magyarországi zsidók, a Magyarországon élő zsidóság számát ma 80–200 ezerre teszik.[1] Nagy részük Budapesten él. A magyarországi zsidóság vallási-kulturális közösség, nem tartozik a hivatalosan elismert nemzetiségek közé.

Történelem

Bővebben: A magyarországi zsidók története

http://hu.wikipedia.org/wiki/A_magyarországi_zsidók_története

A magyar nyelvben a zsidó szó szláv eredetű[3][4] és a 13. századi Ómagyar Mária-siralomban fordul elő először a Sydou alakban.

Az Árpád-házi királyok alatt több-kevesebb megszorítással, de a korabeli európai viszonyoknál biztonságosabb körülmények között élhettek Magyarországon a zsidók. Ebből a korból való IV. Béla 1251-ben kiadott híres zsidó kiváltságlevele, amelyet a középkori magyar királyság fennállása alatt az egymást követő uralkodók megerősítettek. Ennek lényege, hogy a zsidók a király kamaraszolgái, a kincstárnak adóznak, az pedig biztosítja jogvédelmüket. A zsidók kereskedelemmel, pénzügyletekkel foglalkoztak, a királyi udvar nem egyszer vette igénybe pénzüket, szakértelmüket.

A 15. században a megerősödő városokba egyre több zsidó költözött, kialakultak a "történelmi hitközségek" (Buda, Óbuda, Esztergom, Sopron, Tata). A középkori magyarországi zsidóság virágkora Mátyás király uralkodásának idején volt. Mátyás létrehozta a zsidó prefektus (előljáró) országos hatáskörű hivatalát. Élére Mendel Jakabot állította, aki képviselte a zsidóság érdekeit, és felügyelte a király számára fizetendő adók beszedését.

A törökök győzelme után a feldarabolt Magyarország különböző részein különböző sors jutott a zsidó lakosságnak. A királyi Magyarország jelentéktelen lélekszámú zsidóját gyakran üldözték, néhány városból kitiltották őket. A török hódoltság területén ezzel szemben nyugodtan élhettek. A 17. század közepén a török kori Buda zsidóságát az egyik legjelentősebb európai zsidó közösségként tartották számon. Az Erdélyi Fejedelemségben szintén viszonylag nyugodtan élhettek és dolgozhattak. Az 1623. június 18-án Kolozsvárott kelt oklevelével Bethlen Gábor engedélyezte a zsidók letelepedését, szabad kereskedését és vallásgyakorlását Erdélyben, s a szokásos zsidójel viselésétől is mentesítette őket. A török kiűzése során az addig virágzó magyarországi zsidó közösségek vagy a vérengzések áldozatul estek vagy elmenekültek.

A 18. században német nyelvű askenázi zsidók vándoroltak be Magyarországra elsősorban Csehország és Németország területéről. 1769-ben mintegy 20 000, 1787-ben már kb. 80 000 főre tehető a számuk. Mezőgazdasági termékkereskedelemmel foglalkoztak, ők értékesítették a nagybirtokok, falvak termékeit, a bort, búzát, bőrt stb. Előbb a nagybirtokokközpontokban, majd a kereskedelmi utak csomópontjában kialakuló, megerősödő városokban telepedtek le, végül II. József császár 1781-ben kiadott türelmi rendelete lehetővé tette a szabad királyi városokba történő beköltözést, az iskoláztatást, az iparúzást, a földvásárlást.

19. század

A magyarországi zsidóság a reformkor idején egy nem túl népes, jómódú városi népcsoport volt. Az 1830-as évektől azonban már a jóval szegényebb kelet-európai zsidóság első csoportjai is megjelentek az ország területén.

1848. március 17-én a „magyarországi és erdélyi zsidók képvisellete” üdvözölte a magyar forradalmat. Zsidók is részt vettek a megalakuló Közcsendi Bizottmányban és a nemzetőrségben. A gazdag zsidó családok jelentős anyagi támogatással segítették a szabadságharcot. A honvédseregekben szolgálatot teljesítő zsidók számát mintegy 20 ezerre

becsülték, ami messze számarányuk feletti részvételt jelent. Ennek elismeréseképpen tartotta kötelességének a Szemere-kormány és a nemzetgyűlés, hogy a szabadságharc végnapjaiban, 1849. július 28-án Szegeden határozatban mondja ki a zsidók polgári és politikai egyenjogúsítását. E határozat azonban a szabadságharc veresége miatt nem léphetett érvénybe.[5]

Magyarország újabbkori történetének legnagyobb arányú bevándorlása a kelet-európai zsidóság érkezése volt, amely a 19. század második felében vált tömeges méretűvé. Az új bevándorlók igen szegény, nagyrészt falusi életmódú és földműveléssel is foglalkozó, jiddis nyelven beszélő askenázi zsidók voltak a Monarchia fennhatósága alá tartozó Galíciából és az Orosz Birodalom területéről. A bevándorlókat a reformkor és szabadságharc örökségét folytató liberális politikai-társadalmi légkör, a hatalmas gazdasági fejlődés, a kínálkozó jobb megélhetés vonzotta Magyarországra.

A 1891-es népszámlálási adatok szerint a zsidóság lélekszáma a Magyar Királyság teljes területén 612 803 fő, a Magyar Királyság lakossága Horvátországgal együtt 17 318 794 fő. A zsidó diaszpóra a társadalom 3,54%-át jelentette.[6]

Asszimiláció

A 19. század végén erőteljessé vált a magyarországi nemzetiségi származásúak önkéntes magyarrá válása. Különösen a felemelkedő zsidó és német kisebbségek tagjai választották a magyarsághoz való asszimilálódást. Más európai országokban nem zajlott le a zsidóságnak ilyen tömeges méretű összeolvadása a többségi keresztény társadalommal, másutt erősen elkülönülő vallási és egyben etnikai kisebbség maradtak. Bár Németországban és Ausztriában már valamivel korábban megindult egy hasonló asszimilációs folyamat, ezekben az országokban a többségi társadalom gyakran igen elutasító volt, ami valamennyire továbbra is fenntartotta a zsidóság hagyományos elkülönülését. Magyarországon ezzel szemben a újonnan meginduló nagyvárosi fejlődés, a többségi társadalom befogadó hozzáállása, a modern nemzetállam megteremtését a nemzetiségek tömeges beolvadásával elképzelő hivatalos politika a zsidóság számára is lehetőséget biztosított az egyenlő társadalmi érvényesülésre és a magyar nemzethez való tartozásra. A kiegyezés után Eötvös József vallásügyi miniszter liberális reformjai között az egyik legelső a zsidók teljes egyenjogúsításáról szóló 1867-es törvény volt. Eötvös létrehozta az izraelita kongresszust is, hogy a zsidók saját kezükbe vehessék egyházi és iskolai ügyeik vezetését.

A 19. század végének liberális légkörében a magyarországi zsidóság körében igen sokan valóban magyarrá váltak, a nemzethez tartozónak érezték magukat. Világviszonylatban is egyedülálló jelenségként megszületett a neológ zsidó vallás. A neológ zsinagógákban magyar nyelven tartották az istentiszteleteket. A zsidóság 1895-től törvény szerint is a magyar nemzeten belüli egyik vallási felekezet lett, tehát valaki éppúgy lehetett izraelita vallású magyar, mint katolikus vagy református vallású magyar. A magyarországi, főleg városi zsidóságnak csak kisebb része tartott ki a hagyományos zsidó vallás mellett (ortodox, illetve statusquoante

irányzat), megőrizve nemzetiségi, etnikai elkülönülését. A döntő többség a neológ felekezethez csatlakozott, a fővárosi zsidóságnak például közel a háromnegyede. A századfordulótól sokan magyar vagy – szintén a magyarrá válás útját járó – német (sváb) házastársat választottak, gyermekeiket megkeresztelték. A 20. századra az izraelita vallású magyarság így olyan mértékben keveredett a keresztény vallásúakkal és olyan építő részévé vált a magyar társadalomnak és kultúrának, hogy nem lehetett többé attól elválasztani. A mai magyarok közül – különösen városban – sokaknak vannak zsidók a felmenői között, ahogyan németek, szlávok és más nemzetiségűek is.

Híres magyarországi zsidók a 19. században

A leghíresebb magyarországi zsidók közé tartoztak Lőw Lipót szegedi főrabbi, Teitelbaum Mózes sátoraljaújhelyi rabbi, Herzl Tivadar újságíró, a cionizmus alapítója, Ballagi Mór nyelvész, Rózsavölgyi Márk zenész, Vámbéry Ármin orientalista, Kiss József költő és Beck Vilma író, kém. Weiss Manfréd gyáros a csepeli gyártelep (a későbbi Csepel Vas- és Fémművek) megalapítója.

Antiszemizmus a 19. században

Az antiszemizmus első országos figyelmet keltő megnyilvánulása a tiszaezlári per volt. 1882. április 1-jén eltűnt fiatal keresztény szolgálólány ügyében vérváddal (rituális gyilkosság vádjával) illették a helyi zsidókat. A per 1883-ban zajlott le. Eötvös Károly és ügyvédtársai küzdelmének eredményeként az ügy végül a vádlottak felmentésével végződött.

20. század

Az 1914-es népszámlálási adatok jól szemléltetik a zsidóság lélekszámának további növekedését: a Magyar Királyság teljes területén a zsidóság lélekszáma 930 740 fő volt. A Magyar Királyság lakossága ekkor Horvátországgal együtt 20 836 681 fő. A zsidó diaszpóra tehát a társadalom 4,47%-át jelentette.[6]

1919–1944

Az 1920. évi 23. törvénycikk, a numerus clausus meghatározta az egyes magyarországi

"népfajokhoz és nemzetiségekhez" tartozó egyetemi hallgatók minimális arányát, figyelemmel azok arányára a teljes magyarországi lakosságban. A zsidó vallású egyetemisták aránya ezt követően 10-12%-ra esett vissza a háború előtti 30-34%-ról.[7] Az intézkedés egyértelműen a magyarországi zsidóság ellen irányult[8], de az egyéb nemzetiségek fejlődését is hátráltatta. Ez a törvény nyitotta meg az első világháború utáni időszak Európájában a zsidók ellen irányuló törvények sorát[9], hiszen bár a „zsidó” megjelölés a törvényben sehol sem szerepel, a „népfajok arányairól” szóló kitétel egyértelműen a zsidó jelentkezőket érintette hátrányosan.[10] A Bethlen-konzolidáció idején a törvényt módosították az etnikai szempontok helyébe szociálisat léptetve.

Az 1920-as évek elején élénk vita bontakozott ki a (főleg) budapesti zsidóság körében, hogy részt vegyenek-e a politikában, és ha igen, miképpen. A vita egyik fejezeteként 1922-ben Székely Ferenc, a budapesti hitközség akkori vezetője belépett a kormányt kívülről támogató Nemzeti Polgári Pártba, s vele hívei egy része is, mint például Chorin Ferenc, a Horthy-korszak egyik legbefolyásosabb üzletembere. A Székellyel és körével szemben felsorakozók egy része a Vázsonyi Vilmos fémjelezte Nemzeti Demokrata Polgári Párthoz csatlakozott, vagy Sándor Pálhoz hasonlóan egy ideig pártokon kívül maradt, de valamely oldalhoz közel (Sándor Vázsonyiék pártonkívüli jelöltjeként indult több választáson).[11] A soron következő hitközségi választásokon aztán Székelyt leszavazták, majd a Nemzeti Demokrata Polgári Párt (NDPP) 1925 körüli szétesésével véglegesen a Sándor-Vázsonyi-féle vonal lett a meghatározó. Volt még egy kísérlet Ehrlich G. Gusztáv részéről egy „zsidópárt” létrehozására, ez azonban sohasem valósult meg; az 1928-as hitközségi választásokon csupán mintegy 5%-os eredményt tudott elérni gondolataival.[12] Vázsonyi halála után, 1926-ban az NDPP egyesült a Rassay Károly-féle Független Kisgazda, Földműves és Polgári Párttal, létrehozva a Független Nemzeti Demokrata Pártot (FNDP - avagy Egyesült Balpárt). Ez 1928-ban szétesett, Sándor Pál az ebből született Nemzeti Szabadelvű Párthoz (később Polgári Szabadságpárt) csatlakozott, aminek képviselőjében haláláig országgyűlési képviselő maradt. Az FNDP másik része Vázsonyi János vezetésével visszavette a Nemzeti Demokrata Polgári Párt nevet, de a szabadelvűekhez mérve kis párt maradt. Mindketten elsősorban a budapesti zsidóság bizalmát élvezték, máshol gyakorlatilag nem is indultak, s legnagyobb sikerüket akkor érték el (1935), amikor közös választási listát állítottak Szabadelvű és Demokratikus Ellenzék néven.

A magyar zsidóság helyzetének romlása Hitler németországi hatalomra jutása után öt évvel kezdődött igazából. Magyarországon a parlament 1938-tól kezdve több antiszemita jogszabályt, úgynevezett zsidótörvényeket hozott, amelyek fokozatosan megfosztották a zsidó lakosságot az állampolgári jogaitól. Ez részben a honi és a külföldi, egyre erősödő antiszemita erők nyomására történt, azonban szerepet játszottak benne reálpolitikai megfontolások is, nevezetesen a fenyegető német befolyásnak való kényszerű megfelelés. A zsidó lakosságot az állampolgári jogaitól megfosztó törvényeket például a főrabbi egyetértésével hozták: ha ugyanis Magyarország nem szigorít a (Hitler szerint) engedékeny zsidótörvényein, az megszállással fenyegette volna - ami a zsidóság tömeges deportálását vonta volna maga után. Így sikerült ezt egészen 1944-ig elkerülni.

Az áldozatoknak a lakosság egy része is segített: egyes plébániák hamis keresztlevelek kiállításával segítették a jogfosztottakat, amivel jelentős kockázatot vállaltak, és számosan rejtegettek menekülő zsidókat a háború éve alatt.

A magyarországi zsidóellenes politika már 1944 előtt is több tízezer áldozatot követelt.[13] Ezzel együtt 1944-ig a magyarországi zsidók többségét még nem fenyegette közvetlen életveszély, bár ez magán az üldözés tényén nem változtat. A magyar zsidóság asszimilációját is derékbe törte a hivatalos szintre emelt antiszemitizmus, diszkrimináció és megbélyegzés, amely 1944–45 között a holokausztba torkollott.

Már 1941-ben Magyarországról zsidókat deportáltak Kamenyec-Podolszkba, ahol tömegesen legyilkolták őket. Ezt követően 1944-ig viszont nem deportálták a hazai zsidóságot Auschwitzba és más haláltáborokba. Ellenben több tízezer zsidót munkaszolgálatra hívtak be, akiknek többségét a Don-kanyarban meggyilkolták a magyar keretlegények aktív közreműködésével.[14] Ám Horthy és a magyarországi németbarát tisztikar nem fejtett ki ellenállást. Csak 1944-ben, a Vörös Hadsereg közeledtének hatására kezdték el Horthyék az átállást tervezgetni, Magyarországot azonban 1944. március 19-én német csapatok szállták meg. 1944 áprilisában Adolf Eichmann és maroknyi csapata hathatós magyar segítséggel – kb. 200 000 ember (csendő, államhivatalnok és vasutas) vett részt a deportálásokban –, 6 hét alatt több mint 425 000 embert szállítottak Auschwitzba és más haláltáborokba, ahol 90%-ukat megölték. Kállayt leváltották, utóda Sztójay Döme lett, aki hűségesen kiszolgált a megszállókat.[14]

Magyarországi holokauszt

Bővebben: Zsidó holokauszt Magyarországon

http://hu.wikipedia.org/wiki/Zsidó_holokauszt_Magyarországon

A holokauszt az egész európai zsidóság tervszerű meggyilkolását jelentette, amit a náci Németország folytatott a koncentrációs táborokban (haláltáborok). A német megszállást követően Magyarországon is azonnal megkezdődött a zsidók gettókba gyűjtése, kötelezték őket a sárga csillag viselésére, végül pedig áprilisban a magyar adminisztráció készséges segítségével megkezdődtek a deportálások.[16] 1944 júliusáig 445 ezer polgárt deportáltak, közülük 437 402 személyt Auschwitz-Birkenauban. A kormány semmilyen dokumentációt nem kért róluk.

Itt megemlíteném, hogy 1944. április 10-én Rudolf Vrba és Alfred Wetzler, két zsidó származású személy megszökött az auschwitzi koncentrációs táborból. Zsolnába eljutva felvették a kapcsolatot a helyi cionista körökkel. A pozsonyi cionista központ munkatársa április 25-én és 26-án meghallgatta őket. Ez alapján elkészült az úgynevezett Auschwitz-jegyzőkönyv, mely

tájékoztatást nyújtott a táborban történekről. Ezt eljuttatták az isztambuli, genfi, londoni és budapesti cionista körökhöz és a magyarországi zsidótanácsokhoz is. Az egy hónappal később deportáltak viszont nem is sejtették, hogy mi vár rájuk. Vrba és Wetzler következtetése szerint így az általuk készített jegyzőkönyvet a fenti szervezetek elhallgatták.[17] Fentieket megerősítette a budapesti születésű Ernest Stein cionista ellenálló is. Elmondása szerint Kasztner Rudolf cionista vezető Adolf Eichmann-nal 1,5 millió dolláros egyezséget kötött 1685 zsidó származású személy kiváltása érdekében (köztük voltak családtagjai, barátai, írók, művészek, rabbik, cionista vezetők). Az általa szervezett „Kasztner-vonat” 1944. június 30-án hagyta el Budapestet és utasai bergen-belseni kitérővel épségben megérkeztek Svájcba. Stein állítása szerint Kasztner a fenti egyezségre való tekintettel nem volt hajlandó továbbítani a jegyzőkönyvet.[18][19] A Zsidótanács szintén elhallgatta a birtokában lévő információkat és csak június közepe után juttatták el a jegyzőkönyvet a kormánynak, az egyházi vezetőknek és Horthynak is.[20]

A normandiai partraszállás, az erősödő külföldi nyomás, valamint az ekkor már általa is ismert Auschwitz-jegyzőkönyv hatására Horthy június végén le akarta váltani a deportálásokat szervező Baky László és Endre László belügyi államtitkárokat és a koronatanácson június 26-án javasolta a transzportok leállítását. Ezek azonban folytatódtak, amíg a kormányzó parancsára a hozzá lojális katonai erők – Koszorús Ferenc vezérkari ezredes[21] vezetésével – 1944. július 6-án meg nem akadályozták Baky úgynevezett „csendőrpuccsát”; Horthy ekkor tiltotta meg a budapesti zsidóság deportálását.[22]

A nyilas hatalomátvétel (1944. október 15.) idejére az országban Budapesten kívül már csak a munkaszolgálatos századokban voltak zsidók, vidékről szinte valamennyiüket deportálták és meggyilkolták. A fővárosban körülbelül 200 ezer, a munkaszolgálatos századokban körülbelül 100 ezer férfi várta rettegve, mit hoz a nyilas uralom. A Szálasi-kabinet a végsőkig elkötelezte Magyarországot a német szövetség és a háború folytatása mellett, így német kérésre 50 ezer zsidó személyt deportáltak, a maradék fővárosi zsidóságot pedig gettóba zárták, ahol ezeket gyilkoltak meg.[23] A Budapesten körülbelül nyolcezer zsidó személyt gyilkoltak meg, további mintegy kilencezer üldözött a bombázás, az éhezés, a betegségek következtében halt meg vagy öngyilkos lett.[24]

1944–45-ben a magyar zsidóságnak kb. 70%-át, mintegy 600 000 embert végeztek ki. A zsidónak nyilvánított családokat, zömében időseket, nőket és gyerekeket (a férfiak nagy része munkaszolgálatos volt a fronton) tehervagonokban külföldre deportálták főleg Auschwitz és Dachau haláltáborába, ahol kínhalállal megölték őket. A Kárpát-medencei zsidó származású lakosság a Budapesten lakók kivételével gyakorlatilag teljes számban halálát lelte (vagyis a mai Magyarország Budapesten kívüli területein, valamint az Erdélyben, Kárpátalján, Felvidéken és Délvidéken lakók). A fővárosiaknak mintegy a fele, több mint 100 000 ember vesztette életét külföldi haláltáborokban vagy a budapesti nyilas terror alatt. A budapesti zsidóság másik része életben maradása elsősorban a szervezett és spontán mentőakcióknak tulajdonítható. Az üldözöttek elrejtésében, menekítésében több külföldi diplomata és a magyar lakosság egy része is részt vett.

1945 után

A holokausztot túlélők egy része Izraelbe vagy az Amerikai Egyesült Államokba vándorolt, jelentős részük azonban a maradást választotta. A sztálinizmus évei alatt az ateista állami nyomás hatására visszaszorult a hitélet, a cionista-ellenes akciók folyamatossá váltak. A vallás kizárólag a szertartásokra és a mártírokra való emlékezésre korlátozódott, a gyermekek zsidó neveltetése szinte lehetetlenné vált. A zsidóság nagy része az asszimiláció érdekében különböző stratégiákhoz folyamodott (kommunizmus, nemzetközi munkásmozgalom, elvegyülés, rejtőzködés, szakítás a tradíciókkal, stb.) [25]

Az 1956-os forradalomban, illetve a szovjet támadást követő fegyveres szabadságharcban számos zsidó származású személy vett részt (Angyal István, Déry Tibor, Zelk Zoltán, Háy Gyula, Szirmai Ottó stb.) [26] A Kádár-korszak alatt a magyarországi zsidóság viszonylagos nyugalomban élt. A zsidókérdés tabutémává vált. A kádári vezetés a békés, csendes asszimilációt preferálta. Ennek következtében a magyarországi zsidóság egyre jobban elvilágosiasodott, nőtt a vegyes házasságok száma, a zsidó közösségekre erőteljes dezintegrálódás, a zsidó hagyományoktól való elidegenedés lett úrrá. [27]

A rendszerváltásban a liberális és demokrata gondolkodású zsidók aktívan részt vettek. Kelet-Európában az első alternatív zsidó szervezet az 1988-ban Budapesten létrejött Magyar Zsidó Kulturális Egyesület volt. A rendszerváltás után az általános vallási és társadalmi fellendülés hatására a hozzávetőleg 80–100 000 fős magyarországi zsidóság reneszánszáról beszélhetünk.

A holokauszt máig tartó hatása [szerkesztés]

A holokauszt Magyarországon egyben a magyar nép egy részének is az elpusztítását jelentette. Fájdalmas azoknak a magyaroknak a sorsa, akik nem tudták az előírt arányú keresztény részt felmutatni a családjukban a üldöztetés elkerüléséhez. Őket a vallásuk, származásuk miatt kirekesztették abból a nemzetből, amelyhez már generációk óta tartoztak. (A többi nemzetiség tagjai – németek, szlovákok, délszlávok – is éppolyan „frissen” olvadtak be az ősszmagyarságba, mint ők.) Sokakra egész életükre tudathasadásos állapotot kényszerítettek ezzel, ha túléltek a holokauszt poklát. Ma ezért is nagyon érzékeny téma a magyar zsidóság hovatartozása. Az óhazához való kötődés még azoknál is gyakori, akik a háború után Izraelbe, vagy Amerikába vándoroltak, közülük sokan máig őrzik a magyarságukat is.

Vallási élet

Magyarországon jelenleg 4 zsidó felekezet működik:
Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (MAZSIHISZ)
Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (EMIH)

Magyarországi Autonóm Orthodox Izraelita Hitközség
Szim Salom Progresszív Zsidó Hitközség

Magyarországon több zsinagóga is működik, köztük Budapesten a Dohány utcai, amely Európa legnagyobb zsinagógája.

Lásd még: Magyarországi zsinagógák listája

Oktatási intézmények

Három zsidó iskola is működik.
Lauder Javne Zsidó Közösségi Iskola
Anna Frank gimnázium – Scheiber Sándor Tanintézet
Amerikai Alapítványi Iskola ismertebb nevén a Wesselényi
Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem (ORZSE)

lásd még
Magyarország nemzetiségei
A magyarországi zsidók története

Jegyzetek

- ↑ A becslések attól függőek, hogy a vallásgyakorlást vagy a származást veszik-e figyelembe.
- ↑ 2005 októberében a Társaság a Magyarországi Zsidó Kisebbségért érvényes népi kezdeményezést nyújtott be az Országgyűléshez a zsidó nemzetiség elismerését kérve. A szervezetnek azonban nem sikerült összegyűjtenie az ehhez szükséges legalább ezer aláírást. Ennek, ill. egy korábbi 1990-es kezdeményezés fontos dokumentumai olvashatóak a Múlt és Jövő 2005/4. számában: Kőbányai János: Egy aláírásgyűjtés dokumentumai. Avagy két zsidó nemzetiségi biznissz Magyarországon (1990–2005). A Múlt és Jövő ugyanezen számában szintén megtalálható a kezdeményezés nyomán kialakult sajtóvita részletes bibliográfiája (136. o.). Lásd továbbá: Komoróczy Géza: Zsidó nép, zsidó nemzet, zsidó nemzetiség, ill. Kőbányai János: A hiány tényei., Dési Tamás: Nemzetiségielk vagy A „titokzsidók”?
- ↑ Tótfalusi István: Magyar Etimológiai Nagyszótár 2002. Arcanum DVD Könyvtár 2. ISBN

9639374121

↑ A zsidó szavunk vokalizáció és monoftongizáció révén jött létre az orosz Жид, lengyel Żyd, szlovák Žid, szerb-horvát židov szóból: > zidoß > zidou > zsidó. Lásd:

<http://mnytud.arts.klte.hu/tananyag/hangtan/hangtan14.pdf>

↑ Encyclopaedia Humana Hungarica 07.

^ a b A történelmi Magyarország atlasza és adattára 1994. Talma Kiadó

↑ Haver Informális Zsidó Oktatási Közhasznú Alapítvány

↑ Kovács M. Mária. A numerus clausus és az orvosi antiszemitizmus a húszas években, 1995/2, Budapesti Negyed. Hozzáférés ideje: 2010. február 20. „A zsidóellenes kvótarendszert kiharcoló keresztényszocialista és más szélsőjobboldali erők semmi kétséget nem hagytak afelől, hogy a törvényt egy olyan hosszabb folyamat első lépésének tekintik, amelynek végső célja a zsidóemancipáció kiegyezés-kori intézkedéseinek visszavonása.”

↑

Braham, Randolph L.. The politics of genocide: the Holocaust in Hungary. Wayne State University Press, p. 22 (2000). ISBN 0814326919, 9780814326916. Hozzáférés ideje: 2010.

február 21. „Hungary emerged as the first country in post-World War I Europe to adopt anti-Jewish legislation, the so-called Numerus Clausus Act (1920), which was adopted in violation of the League of Nations' Minorities Protection Treaty”

William Wright. Hungary must lay its ghosts to rest if it wants to move on, Financial News (2004. március 8.). Hozzáférés ideje: 2009. szeptember 24. „the first of a series of ever more draconian laws”

↑ A Keresztény Nemzeti Egységpárt programnyilatkozata egy évvel a numerus clausus-törvény keresztülvitele után így határozta meg a törvény mögötti szándékot: „a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja Haller István kultuszminiszter segítségével keresztülvitte egy olyan törvény megalkotását, amelynek értelmében az egyetemeken csak annyi lehet a zsidó tanuló, amennyi a zsidóságnak a száma az ország egész lakosságához viszonyítva”

Gergely Jenő: A keresztényszocializmus Magyarországon. 1903-1923. Budapest, 1977. 335. o.

↑ Politikai harc a zsidó hitközségben, 1922. március, huszadikszazad.hu

↑ A magyar zsidóság utja, 1928. február, huszadikszazad.hu

↑ Zsidóság a Horthy-korszakban

^ a b Ránki György, Ságvári Ágnes, Karsai László, Szita Szabolcs és Romsics Ignác idevontkozó művei

↑ [1]

↑ Sakmyster 2001/2

↑ A Mazsihisz: A férfi, aki megszökött Auschwitzból

↑ Az Independent Eichmann's List: a pact with the devil című cikke angol nyelven.

↑ A Holokauszt Magyarországon honlapja a Kasztner-vonatról.

↑ A Holokauszt Magyarországon honlapja a deportálások leállításáról.

↑ Új Élet Online: A budapesti zsidóság egyik megmentője.

↑ A Holokauszt Magyarországon honlapja a deportálások leállításáról.

Adolf Eichmann a magyar zsidóság deportálásának fő szervezője így emlékezett erre az 1961-es jeruzsálemi pere során: „Horthy és a magyar katonák akciója volt a Hitler által megszállt Európában az egyetlen eset, ahol egy Németországgal szövetséges ország reguláris hadseregét arra használták fel, hogy megmentse a zsidókat. Ilyesmit képtelenségnek tartottam; azt hittem, téves jelentésről van szó, vagy álmodom – de néhány héttel később Lakatos Géza kitiltott engem Magyarországról.” Adolf Eichmann kijelentése az 1961-es

jeruzsálemi pere során.

↑ Szálasi nyilas kormánya 1944–1945

↑ Nyilas terror a gettókon kívül

↑ Gyurgyák János: Magyarországi Zsidókérdés 585 o.

↑ Gyurgyák János: Magyarországi Zsidókérdés 590 o.

↑ Gyurgyák János: Magyarországi Zsidókérdés 591 o.

Irodalom [szerkesztés]

Erényi Tibor: A zsidók története Magyarországon (Változó Világ 9., Budapest, 1996)

Erős Ferenc, szerk.: Zsidóság, identitás, történelem (T-Twins, Budapest, 1992)

Gonda László: A zsidóság Magyarországon 1526–1945 (Budapest, 1992)

Gyurgyák János: A zsidókérdés Magyarországon (Osiris, Budapest, 2001)

Karády Viktor: Zsidóság, modernizáció, asszimiláció (Cserépfalvi Kiadó, Budapest, 1997)

Karády Viktor: Túlélők és újrakezdők. Fejezetek a magyar zsidóság szociológiájából 1945 után (Múlt és Jövő, Budapest, 2002)

Gerő András: A zsidó szempont (PolgART, Budapest, 2005)

Külső hivatkozások

Karády Viktor: A magyar zsidóság regionális és társadalmi rétegződéséről (doc formátum!)

Fejtő Ferenc: A zsidók és a modern magyar kultúra

Nyilvántartások a holokauszt áldozatairól

Orbán Ferenc: zsidó.hu cikk

Bibó István: Zsidókérdés Magyarországon 1944 után (1948)

Magyar zsidó lexikon. Szerk. Ujvári Péter. Budapest: Magyar Zsidó Lexikon. 1929. On-line elérés

Karády Viktor bibliográfia

Nagy P.T.: A numerus clausus hetvenöt év után

Standeisky Éva: Elmismásolt antiszemitizmus, elhallgatott múlt Az 1956-os miskolci lincselés

Standeisky Éva: Antiszemitizmus az 1956-os forradalomban